

տարակոյս չկայ որ հայը հոս ո՛ր թէ ծրօնօր
(թուշուհ), այլ պարզապէս ճորս (խաճ) գտած էր:
— Թերեւս այնչափ յաջող բացատրութիւն
մ'ընտարած չէ թարգմանիչը, երբ «Գուն» վճռոյն
մէջ (ԺԹ, 7) գրած է՝ «սուսուհ ճանապարհը-
դեան», թէ եւ յուշարեմ մեղէն բառն «սուսուհ»
ալ կը նշանակէ. (յոյնն է՝ χατημερινη մեղէն)
բայց կը նշանակէ բուն հող. մտածութիւն,
փոյթ, ուսումն, եւն: Մուլլաի այս խօսքը կը
թարգմանէ՝ quotidianam meditatio. Ուրիշ քանի մը
տեղերն աւելորդ կը համարեմ հոս յիշատակել:
Հատ բան նշանակուած է արդէն մեր հրատարա-
կութեան կից համեմատութեանց մէջ:

Ար Կրքերը հոս մեր քննութիւնն այն յու-
սով, որ ամբողջական եւ այժմու օրինակներէն

անկախ օրինակ մը գտնել կարելի պիտի ըլլայ:
Անով միայն պիտի լեցունին հայ բնագրին քանի
մը թերի մասերը, շատ մը աղաւաղմունք պիտի
ուղղուին, եւ անով աւելի վստահելի բնագիր մը
պիտի ունենանք ձեռքերնիս: Առ այժմ՝ կարելի
չէր այս. վասն զի նոյն իսկ թիւ 739, որ 981
տարույ դրոշագրէ մ'օրինակուած է (— թէ արեւօք
Սեկունդոսի մասն ալ՝ այժմ՝ ինչորոշ նիւթ ընել
չէր կրնար, —) թերակատար է, եւ ո՛ր առաջ-
առաջ քան միւս օրինակները:

(Մեջեւեռ էլ աւելի):

Հ. Յ. Յ.

ՁԵՆՈՐԱԼԱՅ ԳԼԵԿԱՅ ՆՈՐ ՅՐԻՆԵԿ ՄԸ

ՁԵՆՈՐԱԼ ԵԳՐՍԿՈՂՈՒՆ ԽՈՍՔ

վասն առաջաւորին պահոց երկուշարթին եւ ի վերայ գիւտ նշխարաց սուրբ կարապետին

ՀԱՅԵՐԱՆԻ ԹԻՒՆ (ՎԵՐԸ)

26-րէի Թաւթիս 1616:

Եւ իբրեւ եկն սուրբն Գրիգոր, Եհոս ի սահ-
մանս Հայոց, յորժամ գարձաւ ի վեաբարացոց
քահանայապետութեան ձեռնադրութենէ. եւ
լուռ եթէ վահէ վահեան մահեան մնացեալ է
յերկիրն Տորոնդ. մահեան մեծագանձ, ի սկով
է արծաթով. եւ բազում նուէրք մեծաց թա-
ղաւորացն ձաւանեալ անդ. ու թերորդ պաշածն
հաշակեալ անուանեալ վիշապաբաշն վահագնի.
յաշարցն տեղին թագաւորացն Հայոց ի սնարս
Քարկես. որ այժմ Քարաւա կոչի. ի վերայ գե-
տոյն Եփրատայ. որ անուան(ի) Արծնի. որ հան-
դէկ նայի մեծի լերինն Տորոսի. որ անուանեալ
լուս յաճախաշատ պաշաման տեղացն Ատրշատ:

Զի ցայն եւս շին կային երեք բազինք ի
նմա: Առաջն մահեանն՝ վահէ վահեան: Երկրորդն՝
Ոսկեմայր օսկեծին գիցն. եւ բազինն իսկ յայս
անուան անուանեալ՝ Ոսկեհատ օսկեմօր գից:

Երրորդ մահեանն՝ անուանեալ Ատրշակեան
գիցն սենեակ վահագնի կարգացեալ լուս յաճա-
խանն. որ ինքն է Ափրոդիտէս: Արդ գիւմնալ գալ
սուրբն Գրիգոր զի քանդեացն զայն. զի տակաին
եւս աղէտ մարդիկ զոհէին անդ խառնակութեանց,
եւ յայն եւս մնացեալ բազինն:

Եւ իբրեւ գարձեալ գայր ի կողմանցն Յու-
նաց, բարձեալ բերել ընդ եւր զնշխարս ինչ օսկե-
րացն մեծի մարգարէին երանելոյն Յովննաւ. եւ
զսուրբ վայրին Քրիստոսի զԱթանազիէն: Եւ իբրեւ
եկին հասին յաղթման մահեանն. մա ի գեան
Եփրատ. իբրեւ ձիոյ արշաւանօք երկուս: Եւ ընդ
փոքր ձորակ գեւ. անցանել կամէին. ընդ Զուր ինչ

Վնիկիսի որդիքն 1832 որդի:

Եւ եկեալ յերկիրն Պաւլոսեաց յաւանն մեծ Գի-
տանն ի քաղաքագիւղն Կաւառ, օմանք ի քրմացն
անդ հանգիպցան: (ՏՆ էջ 23—25, Պատմ. Տա-
րօնդ. Զենոք Գլակ, Վնիկիսի 1832):

[Թ. 1616. Փոխառնալ է Սլաւթ. անգղեայ տեւ
տպ. Վնիկ. 1862, էջ 606, 10—24:]

[Ազաթ. էջ 606, 24—607, 4:]

[Ազաթ. էջ 607, 4—13:]

[Ազաթ. էջ 607, 14 սն:]

Իբրեւ հեռացաք ի գետոյն իբր ձիոյ արշաւանօք
երկու կամ երեք. եւ իբրեւ մերձեցաք առ փոքր
ձորակին, եւ կամեաք անցանել միտանն եւ զնալ
ի տեղն մահեանն, քանզի անդ իսկ էր խորհեալ.

տակաւ. գտեղէ առին սպիտակ ջրիք կառացն, յարուժ գանձք աստուածութեան էին նշխարք սըրուոյն եւ ոչ կարացին հանել ընդ ձորոյն:

Եւ յայտնեալ հրեշտակ Աստուծոյ Գրիգորի եւ ասէ. հաճեցաւ Տէր ընդ սրբոց բնակել ի տեղովդ. ուր եւ անգէն բազմութեան զորացն՝ մէն սակաւ սաստառեալ շինեաց վկայաբանս. եւ զսուրբան ի հանգիստ փոխեցին: Եւ միջեաւ կաղմէին զշինուած մատարանն, հրաման ետ Գրիգոր զօրակահին եւ իշխանացն, որ ընդ իւր էին, զի ելցեն մրձօք տապալեացեն զշինուած բանդեացն: Որ ելեալ շատ ջանացան եւ ոչ կարացին զգուրս բազնեացն գտանել, զի ի ներքս մտցեն. քանզի ծածկեցին դէպքն ի նոցանէն. եւ կողմանց արտաքուստ ջանացան. եւ ոչ գործեաց անդ երկաթ գործոյն: Ապա փութեացան իշխանքն եւ պատմեցին հայրապետին զամենայն. իսկ նա առեալ զնշան տէրունական խաչին եւ ելեալ ի ձորակէն եկաց յանդիման տեղոյն՝ եւ ասէ. հրեշտակք քո Տէր հալածեցին զնոսաւ. եւ ընդ բանիցս հօղմ ուժգին բազնեաց ի խաչանիշ փայտէն, զոր ունէր ի ձեռինն սուրբ եպիսկոպոսն: Եւ երթեալ հողմն լեալ լեւորին հաւատար, եւ ըզգաւ հարթեաց տապալեաց ընկեաց զամենայն շինուածն. եւ այնչափ կորոյս՝ զի յետ այնորիկ յայնմ տեղովն նշմարս ոչ ինչ սք կարաց գտանել. եւ ոչ բնաւ երեւէր թէ լեալ ինչ իցէ անդ. զի անթիւ կոտորեցան մարդիկք պաշտաման քրմութեանն, եւ անհետ եղեն ոսկերք նոցա. զի որք տեսինն, անթիւ մարգ՝ հաւատացին: Եւ ասէ Գրիգոր. տեսէք արդեւք թէ որպէս ջնջեցան զայլեակշուութիւնք մեր. զի եւ ոքինչ իսկ էին. այլ ծառայեցէք այսուհետեւ Տեսառն Աստուծոյ, որ արար զերկինս եւ զերկիր:

Ետ այնորիկ ելանէր նայ ի տեղին մէհեւիցն. եւ ժողովեալ գարնուցանէր զմարդք յաշխարհին յաստուածպաշտութիւն. եւ եղան հիմունքն եղեցույ, եւ ուղղեաց սեղան փառացն քրիստոսին: Զի նա անդապար (անդ արար) ակիզքն շինել եկեղեցի. եւ ուղղեալ սեղան յանուն Տեսառն. եւ կանգնեալ աւազան մկրտութեան. նախ զայն իսկ լուսաւորեաց մկրտութեամբ որ ընդ իւրն էին մեծամեծ նախարարքն, որ ընդ նմա երթեալ էին ի կեսարացոց քաղաքն. եւ ապա զգաւառական զրեւակիւն երկրին: Աւուրս քառասունս. եւ երեւալ թա արարեալ մկրտել աւելի քան զքիմ. բիւր մարդք, եւ կանգնէր սեղան ի վկայարանի սրբոյն եւ մատուցանէր պատարագ փրկութեան. եւ բաշխէր զմարմին եւ զարին կենդանարար եւ հրամայեաց կատարել ամ յամի ի նմին տեղով ժողովել ի յիշատակ սրբոյն, որ օր է. եր ասէմք. զի ինչպիսիքեամբ զօր տանին ի մթնեցեն փառաւորապէս ի հայր եւ յորդի եւ ի Հոգին սուրբ, որում փառք յաւիտեանս ամին:

շինել զմեացեալ նշխարան, ապա ջրիք կառացն յայնկոյն ձորոյն ոչ կարացին անցանել եւ նստան:

Ապա հրեշտակն յայտնեալ՝ արգել գործի գորիս եւ ասէ. հաճեցաւ Տէր սրբոց բնակիլ ի տեղովս յայս: (Յէս էլ 38 Պատմ. Ցարծոյ, Ջենար):

[Հոս ալ թ. 1616 փոխառեալ է յԱզաթանգեղեայ, էլ 608, 8—610, 3:]

[Ազաթ. էլ 610, 4—611, 8:]

եւ ասն սրբոյ կարապետին տայր կատարել, որ օր մի եր նաւասարդի: (Յէս էլ 35, Պատմ. Ցարծոյ, Ջենար Աստի. Ղենեսիկ 1832.)

• Յայտն է ուրեմն որ թ. 1616 շատ ընտիր մեղազոր մը չէ՝ որ Ջենար եւ Ազաթ. ծուլեր է ի մի. ինչպէս կ'ընեն մարտնչաց շատ գրիչը: ԽՄԲ.:

